

Lillestrøm
kommune

Veileder – håndtering av hatefulle ytringer, hets og trusler mot folkevalgte i Lillestrøm kommune

Innhold

1. Formålet med veilederen	3
2. Definisjoner.....	3
3. Juridiske rammer	3
3.1 Ytringsfrihet som utgangspunkt.....	3
3.2 Grenser for ytringsfriheten	4
3.3 Ytringer som rammes av straffebestemmelsene.....	4
4. Omfang og hvem som rammes	5
5. Konsekvenser.....	6
6. Forebyggende tiltak	7
6.1 Vær forberedt	7
6.2 Politikere er rollemodeller.....	7
6.3 Forholdsregler ved bruk av sosiale medier.....	8
7. Hva gjør du hvis du opplever noe?.....	8
7.1 Mindre alvorlige hendelser.....	8
7.2 Dokumentere hendelser	9
7.3 Redigere eller slette meldinger.....	9
7.4 Rapportere, tipse, anmelde.....	9
7.5 Hvem kan du kontakte?.....	10

1. Formålet med veilederen

Hatefulle ytringer, hets og trusler rammer mange politikere og kandidater til politiske verv, både på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Å oppleve dette kan være belastende, og kan påvirke både privatlivet og det politiske engasjementet til den som rammes. Det rammer også den offentlige debatten, rekruttering og gjenvalg til politiske verv, og med det også demokratiet.

Formålet med denne veilederen er å gi deg som politiker økt kunnskap om temaet, tips til hvordan du kan forebygge uheldige hendelser, forslag til tiltak du selv kan iverksette, samt råd om hvor du kan henvende deg dersom du opplever hatytringer og/eller trusler.

2. Definisjoner

Tema for denne veilederen er hets, trusler og hatefulle ytringer.

Hatefulle ytringer anses i denne veilederen som (definisjon fra likestillings- og diskrimineringsombudet):

«Stigmatiserende, nedsettende, krenkende, sjikanerende eller truende ytringer som rammer individets eller en gruppes verdighet, anseelse og status i samfunnet ved hjelp av språklige og visuelle virkemidler som fremmer negative følelser, holdninger og oppfatninger basert på kjennetegn – som for eksempel etnisitet, religion, kjønn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, alder, politisk syn og sosial status»

Hets inkluderer også ytringer som retter seg direkte mot deg som individ.

Trusler er verbale angrep eller handlinger som tar sikte på å skade eller skremme en person.

Noen av disse ytringene vil være straffbare, andre ikke, men de kan likevel være belastende.

3. Juridiske rammer

3.1 Ytringsfrihet som utgangspunkt

Prinsippet om ytringsfrihet kommer til uttrykk både i Grunnlovens § 100 og den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 10.

Ytringsfriheten står veldig sterkt i Norge. Mange ytringer vil derfor ikke være straffbare, selv om de kan oppleves svært ubehagelige for mottakeren. Utgangspunktet i et demokrati som Norge er at politikere selv har en vid ytringsfrihet – også til å ytre meninger og synspunkter som deler av befolkningen oppfatter som støtende og ubehagelige. Politikere må samtidig tåle at borgerne, som de representerer, kan ha og uttrykke sterke meninger om dem som personer og om deres politiske synspunkter, utspill og vedtak. Dette gjelder også når ytringene uttrykkes i form og innhold som kan virke sårende og opprivende. Det er også slik at

offentlige personer eller personer som selv har søkt offentligheten, i utgangspunktet må tåle mer enn vanlige privatpersoner.

Mye av det som i dagligtalen omtales som hat, hets, sjikane mv. ligger godt innenfor ytringsfriheten, selv om mange – ikke minst den som opplever seg som utsatt for det – kan oppfatte ytringene som forkastelige og ubehagelige, og derfor som uønskede. Fordi ytringsfriheten er en av grunnforutsetningene for et fungerende demokrati, skal det gode grunner til for å forby og gjøre ytringer straffbare. Det følger av bestemmelsene om ytringsfrihet og den rettspraksis som har oppstått som følge av dem, at ethvert inngrep i ytringsfriheten, det vil si en begrensning av denne, må være hjemlet i lov, forfølge et legitimt formål og være nødvendig.

Mer straff og flere forbud er ikke løsningen på utfordringene i ytringsrommet. Et sterkt og mangfoldig sivilsamfunn og et fornuftig regulert ytringsrom er fortsatt den beste garantien for en solid reell ytringsfrihet. Like viktig som å sikre den rettslige ytringsfriheten, er det å jobbe for en sunn ytringskultur.

- NOU 2022:9 En åpen og opplyst samtale

3.2 Grenser for ytringsfriheten

Ytringsfriheten er likevel ikke absolutt, og den må blant annet tåle begrensninger som er nødvendige av hensyn til andre rettigheter, som for eksempel den enkeltes personvern – vernet om den enkeltes privatliv og personlige integritet. Selv om ytringsfriheten står veldig sterkt i Norge, vil enkelte ytringer regnes som så kritikkverdige at de er straffbare.

Det er ikke vedtatt egne straffebestemmelser som verner lokale folkevalgte mot krenkende ytringer. Det er straffelovens alminnelige bestemmelser om trusler, hensynsløs atferd, krenkelse av privatlivets fred mv. som gjelder, enten den som utsettes for slike ytringer er en alminnelige borger eller en lokal folkevalgt.

3.3 Ytringer som rammes av straffebestemmelsene

Nedenfor er noen aktuelle bestemmelser i straffeloven som kan gjøre at ytringer kan vurderes som straffbare.

Straffeloven § 263 om trusler

- ord eller handlinger som truer med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt
- omfatter både trusler som er fremsatt direkte eller offentlig

Straffeloven § 183 om oppfordring til straffbare handlinger

- den som offentlig oppfordrer noen til å begå en straffbar handling

Straffeloven § 267 om krenking av privatlivets fred

- den som offentlig ytrer opplysninger om noens privatliv, uten at den det gjelder har samtykket og uten at opplysningene har noen saklig relevans i samfunnsdebatten

Straffeloven § 266 om hensynsløs atferd

- den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred

- eksempelvis «stalking», gjentatte sjikanerende kontaktforsøk (telefonoppringninger, sending av meldinger mv.), fremsetting av vage trusler

Straffeloven § 185 om diskriminerende og hatefulle ytringer

- den som offentlig fremsetter krenkende diskriminerende eller hatefulle ytringer mot noen på grunn av deres: a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse, b) religion eller livssyn, c) homofile orientering, eller d) nedsatte funksjonsevne

Redaktøransvar iht. rettspraksis i EU-domstolen og EMD

- redaktører for sosiale medium har ansvar for å fjerne straffbare ytringer på sin plattform – hvis de ikke gjør dette etter at de er blitt oppmerksom på det, kan de stilles rettslig ansvarlig for innholdet

Aktuell straff er bot eller fengsel. Mens saker om krenkelser av privatliv og hensynsløs atferd normalt bare straffes med bøter, blir alvorligere og grove trusler og hatefulle ytringer også straffet med fengsel. Rettspraksis viser at det er få dommer som omhandler trussel, hets og sjikane mot politikere. Dette kan skyldes at mange forhold ikke blir anmeldt, eller at de ender med vedtakelse av forelegg. De fleste sakene som føres for domstolen ender med domfellelse, noe som antakelig bunner i at påtalemyndigheten ikke fører saker for retten med mindre de er rimelig sikker på at forholdet kan bevises og er straffbart.

4. Omfang og hvem som rammes

Forskningscenteret C-REX spurte i 2021 alle landets drøyt 9200 kommunestyrerepresentanter om deres erfaringer med ulike typer ytringer. 37 prosent besvarte undersøkelsen, og blant disse opplyste 52 prosent at de har opplevd minst én hendelse, dvs. hatytring, plagsom henvendelse eller trussel i løpet av sin tid som lokalpolitiker. Det var mest vanlig å ha opplevd plagsomme henvendelser (2 av 5) og hatytringer (1 av 4). Det er minst vanlig å ha opplevd trusler (1 av 5). Det er mest vanlig å ha opplevd hatytringer, plagsomme henvendelser og/eller trusler noen få ganger i løpet av sin politiske karriere. Lokalpolitikere selv mener at det har blitt flere plagsomme henvendelser de to siste årene, men at det er blitt færre trusler. For hatefulle ytringer er det like mange som mener at det har blitt flere, som det er som mener at det har blitt mindre.

Internett, særlig sosiale medier, er den mest utbredte kanalen for hatefulle ytringer som rammer lokalpolitikere. Trusler kommer oftest gjennom direkte kontakt.

Undersøkelsen viser at politikk er viktigere enn *person* når det gjelder hva lokalpolitikere vurderer som årsaken til at de mottar ubehagelige henvendelser, og at det er enkeltsaker og til dels *partiet* de representerer som er årsaken til at de får ubehagelige henvendelser. Også at man er en kjent *person* trekkes frem som en forholdsvis utbredt årsak. Sakene som trekkes særlig frem er regulerings- og byggesaker, nedleggelse av skoler, sykehjem, sykehus m.m. og kommunesammenslåing.

Man finner små kjønns- og aldersforskjeller, men at unge kvinner (under 30 år) og menn i 30- og 40-årene er mest utsatt. Institutt for samfunnsforskning (Fladmo,

Nadim 2019) har funnet at noen minoritetsgrupper (bl.a. LHBT-personer) har økt risiko for å bli utsatt for hatefulle ytringer. Selv om deres studie ikke finner like tydelige forskjeller for en del andre grupper (kvinner, personer med innvandrerbakgrunn), så man at disse gruppene (i likhet med LHBT-personer) utsettes for en annen type hets, som retter seg mer mot dem som person og mindre mot hva de mener.

5. Konsekvenser

Spørreundersøkelsen blant kommunestyrerepresentanter gjennomført av Forskningscenteret C-REX i 2021 viste at det får betydelige konsekvenser å ha opplevd minst én hendelse med trusler, trakassering eller hatefulle ytringer:

- 35 % oppga at det har begrenset deres talefrihet rundt et politisk tema
- 32 % har unnlatt å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak
- 28 % har vurdert å slutte som politiker
- 26 % har nølt med å stå frem med et bestemt standpunkt

Det er tydelig sammenheng mellom alvorlighetsgrad på hendelsene og konsekvensene disse har for politikernes privatliv og deres politiske virksomhet. Av de som har opplevd minst én alvorlig hendelse, svarer en tredjedel at hendelsene har fått konsekvenser for deres politiske virke, og at for halvparten har det fått konsekvenser for privatlivet. Blant de som har opplevd minst én mindre alvorlig hendelse, er ikke påvirkningen like stor.

Et viktig funn fra Institutt for samfunnsforsknings studier er at hatefulle ytringer har ulike konsekvenser for ulike grupper. Noen reagerer sterkere enn andre, kanskje fordi de opplever mer belastende ytringer. Uansett årsak, finner de at kvinner, personer med innvandrerbakgrunn og LHBT-personer i større grad enn andre sier at de vil bli mer forsiktige med å si sin mening offentlig som følge av å ha mottatt hatefulle ytringer. Selv om denne undersøkelsen ikke spesifikt er gjort blant politikere, peker det mot en potensiell fare for at noen grupper i større grad enn andre skremmes vekk.

Sjikaner, trakassering og harde ordskifter kan ha negative konsekvenser utover at de er ubehagelige å motta og skremmer folk fra å delta i debatten. En annen mekanisme er «ytringstrøtthet.» Mange orker ikke å delta i gjentatte debatter som oppleves utmattende og uforholdsmessig krevende, også når det er andre enn dem selv som mottar sjikaner (NOU 2022:9 En åpen og opplyst samtale).

Både PST og politiet utarbeider årlige trusselvurderinger, og har de siste årene også inkludert hatefulle ytringer og trusler mot politikere i disse. Sjikaner og trusler mot politikere er framhevet som en trussel mot demokratiet i PSTs trusselvurdering både i 2020, 2021 og 2022. Politiet forventer at hatefulle ytringer vil fortsette å øke i omfang og ha en polariserende effekt på det norske samfunn. Samtidig sies det at det er mindre grunn til å forvente at de som fremsetter ytringene vil omsette disse til vold. Imidlertid kan det økende omfanget legitimere ytringene og inspirere andre, og dermed øke potensialet for hatmotiverte voldshandlinger.

6. Forebyggende tiltak

Forebygging handler om å unngå at visse hendelser inntreffer eller får et stort omfang. Det er ikke alltid mulig å forhindre hatefulle ytringer, hets og trusler, men i det følgende gis det noen råd om hva du selv kan gjøre og hvordan du kan forberede deg.

6.1 Vær forberedt

Mange som opplever hets, hatefulle ytringer eller trusler, forteller ikke andre om det de opplever. Alle har ulike grenser, men det å være godt forberedt kan gjøre ubehagelige opplevelser enklere å stå i.

Som folkevalgt bør du, avhengig av hvilken risiko du står overfor, blant annet:

Tenke gjennom hvor egne grenser går, og om det kan oppstå situasjoner hvor det vil være nyttig eller viktig å involvere andre. Sammen med partiet eller andre partikolleger kan man gå sammen, gjøre en felles vurdering og bli enige om felles grenser. Det gir en lavere terskel for å ta kontakt både hvis man selv eller andre opplever hatefulle ytringer, hets, trusler eller andre uønskede hendelser.

Lagre relevante telefonnumre på telefonen din, slik at du vet hvem du kan kontakte. Du bør selv vurdere hvem som er aktuelle å kontakte i ulike situasjoner, enten det er personer i partiet eller kontaktpersoner i kommunen eller hos politiet.

Være bevisst på hvilken informasjon du deler offentlig – som eksempel informasjon om din bolig, kjøretøy og faste gjøremål. Dette er informasjon som bl.a. gjennom intervjuer kan gjøre deg mer sårbar. Det er mye du kan gjøre for å få frem ditt politiske budskap uten at du samtidig eksponerer deg unødvendig.

Unngå å informere om eksisterende sikkerhetstiltak, eller fravær av slike tiltak.

Det er utarbeidet en [brosjyre](#) rettet mot kandidater til Stortings- og sametingsvalget i 2021, som gir råd om hvordan du kan ta vare på din egen informasjonssikkerhet.

6.2 Politikere er rollemodeller

En god debattkultur, på og utenfor internett, gir fordeler både i form av et bedre samarbeidsklima i og mellom partier, og en mer konstruktiv tone i den offentlige samtalen. Politikere har et særlig ansvar for å forvalte en politisk kultur som bidrar til at ulike stemmer får komme til orde og på den måten stimulere til engasjement og deltakelse.

Hvis den politiske kulturen tillater at politikere selv er svært skarpe og personfokuserende i sin omtale av andre, kan det gi næring til en enda skarpere og mer hatsk tone i øvrig debatt. Det betyr ikke at man ikke kan eller bør ha debatter med høy temperatur, men at fokus bør ligge på sak foran egenskaper ved den man debatterer med.

Flere politikere som har opplevd å stå i ubehagelige situasjoner, har uttrykt at det å stå alene i stormen har gjort det spesielt ubehagelig. Særlig når det er flere som har stått bak et vedtak eller et forslag, er det viktig å støtte kollegaer og synliggjøre at

vedkommende ikke har bestemt noe på egen hånd. Slik kollegastøtte kan uttrykkes både gjennom mediasaker, leserinnlegg eller i sosiale medier.

6.3 Forholdsregler ved bruk av sosiale medier

Internett er i dag den grunnleggende infrastrukturen for utøvelse av ytrings- og informasjonsfrihet for de aller fleste nordmenn, og en stadig viktigere plattform for politisk debatt. 98 prosent av den voksne befolkningen i Norge har tilgang til internett, og 93 prosent bruker nettet hver dag. Under halvparten bruker radio/TV og 22 prosent leser papiraviser (NOU 2022:9 En åpen og opplyst samtale).

Den lave terskelen for å ta direkte kontakt eller publisere innlegg og kommentarer på nettet, har bidratt til at dette har blitt en kanal for hatefulle ytringer, trusler og mer generell hets. Som politiker er det ofte viktig å være til stede i debatten, også i sosiale medier, men noen forholdregler kan være fornuftig å ta.

Det kan være lurt å bygge et skille mellom **en personlig profil** og ha en «**offisiell**» **konto** eller side som politiker. Den private profilen kan da lukkes slik at den kun er tilgjengelig for egne venner, mens debatt og utadrettet virksomhet skjer gjennom en politikerprofil. Det gjør det tydelig at den som uttaler seg er en politiker med forankring i et parti eller en liste. En annen fordel med å opprette en offisiell konto er at man da kan gi andre tilgang til å styre siden, hvis man trenger hjelp til å moderere kommentarfeltene eller liknende.

Videre kan du **utarbeide redaktørplakat** (retningslinjer for debatt) i dine egne kanaler, for eksempel politikersiden på Facebook. Retningslinjene bør si noe om hva som er forventet av deltakere i kommentarfeltet, hvor grensene går, og hva som er konsekvensen av å ikke følge retningslinjene. Da har man satt en standard som gjør det enklere å følge opp og moderere kommentarfeltet. Dersom man blir nødt til å fjerne kommentarer eller utestenge brukere, kan dette også gjøres med en enkel henvisning til retningslinjene fremfor å gå i direkte diskusjon. Sjekk om partiet ditt har retningslinjer for debatt på sine sider i sosiale medier, og bygg gjerne på disse.

7. Hva gjør du hvis du opplever noe?

Veilederen gir ikke konkrete råd om hvordan du kan vurdere risiko dersom du opplever noe alvorlig. Det er ikke ditt eget ansvar å gjøre slike vurderinger. Er du i tvil om risiko, bør du ha lav terskel for å henvende deg til politiet og/eller kommunens kontaktperson for å få gjort en vurdering.

7.1 Mindre alvorlige hendelser

Hvis det er en bagatellmessig hendelse, og du ikke bryr deg om det som ble sagt eller skrevet, kan en løsning være å ignorere meldingen eller innlegget. Vurder i samråd med andre om en reaksjon vil gjøre vondt verre.

I samråd med kommunens kontaktperson og/eller politiet kan du vurdere å ta kontakt med personen som har ytret seg/skrevet innlegget eller meldingen. Personen kan komme på andre tanker når du forklarer hvordan du opplever sjikanen. I noen tilfeller vil det være naturlig å spørre om innlegget er å oppfatte som en trussel - noe som kan virke bevisstgjørende. Kanskje avsenderen for eksempel ikke forsto på forhånd at meldingen kan bli oppfattet som en trussel?

7.2 Dokumentere hendelser

Dersom du mener at du har blitt utsatt for noe som du ønsker å følge opp, er det viktig at du dokumenterer hendelsen.

Den enkleste er å **ta et skjermbilde** av det du har opplevd. Husk å få med hele konteksten ytringen er fremsatt i. Med kontekst menes for eksempel: Hvor ytringen er fremsatt (få med for eksempel navn og URL til Facebookside, Twitter-konto, e.l.), om det er en kommentar til noe andre har publisert, om det er andre kommentarer i samme «tråd» og andre elementer som bidrar til å gi kontekst til ytringen.

Ved muntlige trusler/ytringer og andre hendelser er det fordel om du kan få bekreftelse fra vitner.

7.3 Redigere eller slette meldinger

På **egne sider** på for eksempel Facebook, er du også sidens redaktør. Det innebærer et ansvar for å følge med på det som legges ut, og sørge for at uønsket innhold ikke får bli stående eller imøtegås på en egnet måte. Basert på ytringens art, kan du vurdere ulike reaksjoner:

- For de mest alvorlige tilfellene, bør du sørge for å dokumentere ytringen tilstrekkelig, før du skjuler eller sletter innlegget for øvrige besøkende på siden.
- Personer som gjentakende ganger legger ut kommentarer eller innlegg i strid med retningslinjene, kan blokkeres fra videre deltakelse på siden.
- Har man retningslinjer for debatt på siden, bør det være konsekvent moderering av tilfeller som strider mot retningslinjene.

7.4 Rapportere, tipse, anmelde

Rapporter ytringen dersom den er fremsatt på et sosialt medium. Du kan rapportere til det sosiale mediet eller til den eller de som står bak siden ytringen er skrevet på. Da blir sidens eier bevisst det som er skrevet, og kan vurdere hvordan det skal behandles videre.

Tips politiet hvis du er i tvil om ytringen er ulovlig. [Politiet ønsker tips](#) om hatefulle eller diskriminerende ytringer som blir publisert eller delt på internett. Politiet vurderer behov for videre oppfølging av den enkelte sak. Tips bidrar også til at politiet får større oversikt over omfanget av hatefulle og diskriminerende ytringer, samt konteksten disse fremsettes i. Gjennom å tipse politiet kan du bidra til å forebygge fremtidige kriminelle handlinger. Politiets tipsmottak er bemannet døgnet rundt.

Politiets nettpatrolje er til stede på nett og i sosiale medier. De gir råd og veiledning om hvordan du kan forebygge kriminalitet eller løse konkrete problemer og svarer på spørsmål. Les mer og finn din lokale nettpatrolje her: [Politiets nettpatrolje](#)

Anmeld til politiet. Dersom du opplever å bli utsatt for hatefulle eller diskriminerende ytringer, annen hatkriminalitet eller trusler kan du [anmelde hendelsen til politiet](#).

Slett meg.no er en råd- og veiledningstjeneste for deg som føler deg krenket på nett. De kan [kontaktes](#) på telefon, e-post, kontaktskjema eller på sosiale medier. Blant deres guider vil du også finne nyttige tips for hvordan du kan gå frem for å få slettet opplysninger.

Pressens faglige utvalg. Kontakt [Pressens faglige utvalg \(PFU\)](#) hvis du opplever at et redaktørstyrt media har brutt [Vær varsom plakaten](#).

7.5 Hvem kan du kontakte?

I rollen som politiker har du ikke et ansettelsesforhold eller en arbeidsgiver som har ansvar for å følge deg opp dersom du skulle oppleve hatefulle ytringer, hets eller trusler. Det er imidlertid flere som kan kontaktes dersom du kommer i en slik situasjon.

Kontakt partiet eller en partikollega for å gjøre en felles vurdering av hendelsen. Partiene har mulighet til å bistå kandidater og øvrige medlemmer gjennom å gi støtte, oppfølging, samtaler eller lignende. Hvilke rutiner og tilbud som finnes varierer mellom partier.

Kontakt kommunens kontaktperson. Politisk sekretariat v/ seksjonssjef kan bistå deg med å vurdere hendelser, gi råd om videre fremgangsmåte i saken, samt koordinere ev. videre oppfølging med politi og andre fagressurser. Mulige oppfølgingstiltak kan være (listen er ikke uttømmende):

- Bedriftshelsetjenesten for psykososial bistand
- Bistand fra kommunikasjonsavdelingen for kontakt med media
- Juridisk bistand fra personvernombudet eller kommunens advokatkontor

Kontakt politiet. Dersom du selv eller noen du kjenner har opplevd trusler eller hatefulle ytringer bør du ha lav terskel for å kontakte politiet, slik at de kan bistå deg i å vurdere situasjonen nærmere. Du kan henvende deg direkte til kommunens lokale politikontakt. Politikontakten vil vurdere henvendelsen og innhente ressurser internt alt etter alvorlighetsgrad og sakskompleks.

